अध्याय 14: आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्थः महान् रिपुः

विषय-सूची

13 प्रश्नावली · 61 प्रश्न

प्रश्नावली 1	अधोलिखितानां प्रश्नानाम् एकपदेन उत्तराणि यच्छन्तु।	5 प्रश्न
प्रश्नावली 2	अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि ‘आम्’ अथवा ‘न’ इति पदेन लिखन्तु।	5 प्रश्न
प्रश्नावली 3	अधोलिखितेषु वाक्येषु द्वितीयाविभक्तेः शब्दानां द्विवचने परिवर्तनं कृत्वा वाक्यानि लिखन्तु।	5 प्रश्न
प्रश्नावली 4	चित्रं दृष्ट्वा द्वितीयाविभक्तेः वाक्यानि रचयन्तु।	5 प्रश्न
प्रश्नावली 5	कोष्ठके विद्यमानानां शब्दानां द्वितीयाविभक्तेः एकवचनरूपेण सह वाक्यानि लिखन्तु।	10 प्रश्न
प्रश्नावली 6	द्वितीयाविभक्तेः एकवचनशब्दानां बहुवचने परिवर्तनं कृत्वा वाक्यानि रचयन्तु।	5 प्रश्न
प्रश्नावली 7	अधः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा द्वितीयाविभक्तेः प्रयोगं कृत्वा दश वाक्यानि रचयन्तु।	1 प्रश्न
प्रश्नावली भावार्थ	योग्यताविस्तरः — अधोलिखितान् श्लोकान् पठन्तु, अवगच्छन्तु स्मरन्तु च।	2 प्रश्न
प्रश्नावली परियोजना	परियोजनाकार्यम्	3 प्रश्न
प्रश्नावली पठित-अवबोधनम् १	अधोलिखिते नाट्यांशे पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत (गद्यांशः १)।	7 प्रश्न
प्रश्नावली पठित-अवबोधनम् २	अधोलिखिते नाट्यांशे पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत (गद्यांशः २)।	7 प्रश्न
प्रश्नावली पठित-अवबोधनम् ३	रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत।	5 प्रश्न
प्रश्नावली पठित-अवबोधनम् ४	अधोलिखितानि वाक्यानि घटनाक्रमानुसारं लिखत।	1 प्रश्न

प्रश्नावली 1 — अधोलिखितानां प्रश्नानाम् एकपदेन उत्तराणि यच्छन्तु।

प्रश्न 1

(क) भिक्षुकः किं करोति स्म ?

हल

भिक्षुकः प्रतिदिनं भिक्षाटनं कृत्वा जीवनयापनं करोति स्म।

उत्तर: भिक्षाटनं

प्रश्न 2

(ख) कदाचित् तेन मार्गेण कः आगच्छति ?

हल

तेन मार्गेण एकः धनिकः आगच्छति।

उत्तर: धनिकः

प्रश्न 3

(ग) भिक्षुकः धनिकात् किम् इच्छति ?

हल

भिक्षुकः धनिकात् प्रभूतं धनम् इच्छति।

उत्तर: प्रभूतं धनं

प्रश्न 4

(घ) धनिकः भिक्षुकात् किं याचितवान् ?

हल

धनिकः भिक्षुकात् तस्य शरीराङ्गानि (पादौ / हस्तौ) याचितवान्।

उत्तर: पादौ / हस्तौ / शरीराङ्गानि

प्रश्न 5

(ङ) सौभाग्येन वयं किं प्राप्तवन्तः ?

हल

सौभाग्येन वयं मानवजन्म प्राप्तवन्तः।

उत्तर: मानवजन्म

प्रश्नावली 2 — अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि 'आम्' अथवा 'न' इति पदेन लिखन्तु।

प्रश्न 1

(क) भिक्षुकः उन्नतः दृढकायः च आसीत् ।

हल

भिक्षुकः शरीरेण बलवान् आसीत्।

उत्तर: आम्

प्रश्न 2

(ख) जनाः तस्मै दण्डं यच्छन्ति ।

हल

जनाः तस्मै दण्डं न यच्छन्ति, अपितु केचन धनं यच्छन्ति केचन च तर्जन्ति।

उत्तर: न

प्रश्न 3

(ग) भिक्षुकः प्रभूतं धनम् इच्छति ।

हल

भिक्षुकः धनिकात् प्रभूतं धनम् इच्छति।

उत्तर: आम्

प्रश्न 4

(घ) भिक्षुकः धनिकाय पादौ ददाति ।

हल

भिक्षुकः स्वशरीराङ्गानि दातुम् अस्वीकृतवान्।

उत्तर: न

प्रश्न 5

(ङ) भिक्षुकः भिक्षाटनं त्यजति ।

हल

भिक्षुकः भिक्षाटनं त्यक्त्वा परिश्रमेण जीवनयापनम् आरब्धवान्।

उत्तर: आम्।

प्रश्नावली 3 — अधोलिखितेषु वाक्येषु द्वितीयाविभक्तेः शब्दानां द्विवचने परिवर्तनं कृत्वा वाक्यानि लिखन्तु।

प्रश्न 1

(क) आपणिकः अङ्कनीं ददाति ।

हल

'अङ्कनीम्' (एकवचन) → 'अङ्कन्यौ' (द्विवचन)।

उत्तर: आपणिकः अङ्कन्यौ ददाति ।

प्रश्न 2

(ख) मातामही कथां श्रावयति ।

हल

'कथाम्' (एकवचन) → 'कथे' (द्विवचन)।

उत्तर: मातामही कथे श्रावयति ।

प्रश्न 3

(ग) सैनिकः मां रक्षति ।

हल

'माम्' (एकवचन) → 'आवाम्' (द्विवचन)।

उत्तर: सैनिकः आवाम् रक्षति ।

प्रश्न 4

(घ) कृष्णः कन्दुके गृह्णाति ।

हल

द्वितीयाविभक्तेः एकवचनरूपम् 'कन्दुकम्' प्रयुज्यते।

उत्तर: कृष्णः कन्दुकं गृह्णाति ।

प्रश्न 5

(ङ) छात्रः श्लोकं पठति ।

हल

'श्लोकम्' (एकवचन) → 'श्लोकौ' (द्विवचन)।

उत्तर: छात्रः श्लोकौ पठति ।

प्रश्नावली 4 — चित्रं दृष्ट्वा द्वितीयाविभक्तेः वाक्यानि रचयन्तु।

प्रश्न 1

(i) बालिकाः ..... गच्छन्ति ।

हल

द्वितीयाविभक्तेः 'विद्यालयम्' पदेन रिक्तस्थानपूर्तिः।

उत्तर: बालिकाः विद्यालयं गच्छन्ति ।

प्रश्न 2

(ii) पक्षिणः ..... खादन्ति ।

हल

द्वितीयाविभक्तेः 'फलानि' पदेन रिक्तस्थानपूर्तिः।

उत्तर: पक्षिणः फलानि खादन्ति ।

प्रश्न 3

(iii) शिक्षकः ..... पाठयति ।

हल

द्वितीयाविभक्तेः 'पाठम्' पदेन रिक्तस्थानपूर्तिः।

उत्तर: शिक्षकः पाठं पाठयति ।

प्रश्न 4

(iv) नर्तकी ..... धरति ।

हल

द्वितीयाविभक्तेः 'मालाम्' पदेन रिक्तस्थानपूर्तिः।

उत्तर: नर्तकी मालाम् धरति ।

प्रश्न 5

(v) अहं ..... स्वीकरोमि ।

हल

द्वितीयाविभक्तेः 'लेखनीम् / कलमम्' पदेन रिक्तस्थानपूर्तिः।

उत्तर: अहम् लेखनीं / कलमं स्वीकरोमि ।

प्रश्नावली 5 — कोष्ठके विद्यमानानां शब्दानां द्वितीयाविभक्तेः एकवचनरूपेण सह वाक्यानि लिखन्तु।

प्रश्न 1

(क) छात्राः (ग्रन्थ) पठन्ति ।

हल

एकवचने 'छात्रः' कर्ता; 'ग्रन्थ' → द्वितीयैकवचनम् 'ग्रन्थम्'।

उत्तर: छात्रः ग्रन्थं पठति ।

प्रश्न 2

(ख) बालकाः (कथा) लिखन्ति ।

हल

एकवचने 'बालकः' कर्ता; 'कथा' → द्वितीयैकवचनम् 'कथाम्'।

उत्तर: बालकः कथाम् लिखति ।

प्रश्न 3

(ग) रमा (लेखनी) क्रीणाति ।

हल

'लेखनी' → द्वितीयैकवचनम् 'लेखनीम्'।

उत्तर: रमा लेखनीं क्रीणाति ।

प्रश्न 4

(घ) शिक्षकः (अस्मद्) पाठयति ।

हल

'अस्मद्' → द्वितीयैकवचनम् 'माम्'।

उत्तर: शिक्षकः माम् पाठयति ।

प्रश्न 5

(ङ) अर्जुनः (नदी) पश्यति ।

हल

'नदी' → द्वितीयैकवचनम् 'नदीम्'।

उत्तर: अर्जुनः नदीं पश्यति ।

प्रश्न 6

(च) पितामही (रजनी) आह्वयति ।

हल

'रजनी' → द्वितीयैकवचनम् 'रजनीम्'।

उत्तर: पितामही रजनीं आह्वयति ।

प्रश्न 7

(छ) अहं (युष्मद्) नमस्करोमि ।

हल

'युष्मद्' → द्वितीयैकवचनम् 'त्वाम्'।

उत्तर: अहं त्वाम् नमस्करोमि ।

प्रश्न 8

(ज) कृषकः (क्षेत्र) कर्षति ।

हल

'क्षेत्र' → द्वितीयैकवचनम् 'क्षेत्रम्'।

उत्तर: कृषकः क्षेत्रं कर्षति ।

प्रश्न 9

(झ) पर्यटकः (कन्याकुमारी) गच्छति ।

हल

'कन्याकुमारी' → द्वितीयैकवचनम् 'कन्याकुमारीम्'।

उत्तर: पर्यटकः कन्याकुमारीं गच्छति ।

प्रश्न 10

(ञ) चित्रकारः (चित्र) रचयति ।

हल

'चित्र' → द्वितीयैकवचनम् 'चित्रम्'।

उत्तर: चित्रकारः चित्रं रचयति ।

प्रश्नावली 6 — द्वितीयाविभक्तेः एकवचनशब्दानां बहुवचने परिवर्तनं कृत्वा वाक्यानि रचयन्तु।

प्रश्न 1

(क) अरुणः दूरवाणीं नयति ।

हल

'दूरवाणीम्' (एकवचन) → 'दूरवाणीः' (बहुवचन)।

उत्तर: अरुणः दूरवाणीः नयति ।

प्रश्न 2

(ख) पिता लेखनीम् आनयति ।

हल

'लेखनीम्' (एकवचन) → 'लेखनीः' (बहुवचन)।

उत्तर: पिता लेखनीः आनयति ।

प्रश्न 3

(ग) जननी पाकं पचति ।

हल

'पाकम्' (एकवचन) → 'पाकानि' (बहुवचन)।

उत्तर: जननी पाकानि पचति ।

प्रश्न 4

(घ) मातामहः मां बोधयति ।

हल

'माम्' (एकवचन) → 'अस्मान्' (बहुवचन)।

उत्तर: मातामहः अस्मान् बोधयति ।

प्रश्न 5

(ङ) अग्रजा त्वाम् आह्वयति ।

हल

'त्वाम्' (एकवचन) → 'युष्मान्' (बहुवचन)।

उत्तर: अग्रजा युष्मान् आह्वयति ।

प्रश्नावली 7 — अधः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा द्वितीयाविभक्तेः प्रयोगं कृत्वा दश वाक्यानि रचयन्तु।

प्रश्न 1

अधः प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा द्वितीयाविभक्तेः प्रयोगं कृत्वा दश वाक्यानि रचयन्तु ।

हल

चित्रम् आधृत्य द्वितीयाविभक्तेः दश वाक्यानि।

उत्तर: (1) शिक्षकः छात्रान् योगासनं शिक्षयति । (2) छात्राः योगासनम् कुर्वन्ति । (3) छात्रे भोजनं खादतः । (4) एका छात्रा जलं यच्छति । (5) ते मिलित्वा भोजनं खादतः । (6) एकः बालकः कन्दुकम् क्षिपति । (7) बालकाः कन्दुकक्रीडाम् क्रीडन्ति । (8) बालकः संगणकं पश्यति । (9) विद्यालये विशालं क्रीडाक्षेत्रं अस्ति । (10) विद्यालये उन्नताः वृक्षाः सन्ति ।

प्रश्नावली भावार्थ — योग्यताविस्तरः — अधोलिखितान् श्लोकान् पठन्तु, अवगच्छन्तु स्मरन्तु च।

प्रश्न 1

विना वेदं विना गीतां विना रामायणीं कथाम् । विना कविं कालिदासं भारतं भारतं न हि ॥

हल

भावार्थः — वेदं विना, गीतां विना, रामायणीं कथां विना, कालिदासं विना च भारतं भारतं न हि भवति।
अर्थात् भारतस्य वास्तविकं स्वरूपं वेदे, गीतायां, रामायणे, कालिदासस्य काव्येषु च द्रष्टुं शक्यते।

उत्तर: वेद के बिना, गीता के बिना, रामायण कथा के बिना, कवि कालिदास के बिना भारत भारत नहीं। अर्थात् वास्तविक भारत वेद, रामायण, गीता और कवि कालिदास के काव्यों में देख सकते हैं।

प्रश्न 2

रामं स्कन्दं हनूमन्तं वैनतेयं वृकोदरम् । शयने यः स्मरेन्नित्यं दुःस्वप्नस्तस्य नश्यति ॥

हल

भावार्थः — यः नित्यं शयनकाले रामं, स्कन्दं, हनूमन्तं, वैनतेयं, वृकोदरं च स्मरति, तस्य दुःस्वप्नं नश्यति।

उत्तर: सोते समय जो श्रीराम, कार्तिकेय, हनुमान, गरूड़ एवं भीम का स्मरण करता है उसके दुःस्वप्नों का नाश होता है।

प्रश्नावली परियोजना — परियोजनाकार्यम्

प्रश्न 1

पाठे दर्शितानां चित्राणाम् अनुसारं द्वितीयाविभक्तेः प्रयोगं कृत्वा दश वाक्यानि रचयन्तु ।

हल

चित्राणाम् आधृत्य द्वितीयाविभक्तेः दश वाक्यानि।

उत्तर: (1) अस्मिन् चित्रे माता पुत्रम् विद्यालयं गन्तुम् कथयति । (2) पुत्रः आलस्यं करोति । (3) सः विद्यालयं गन्तुम् न इच्छति । (4) माता पुत्रम् परिश्रमं कर्तुम् कथयति । (5) एकः भिक्षुकः धनिकं धनम् याचति । (6) भिक्षुकः भिक्षाटनं करोति । (7) धनिकः तस्मै धनं न ददाति । (8) धनिकः भिक्षुकस्य शरीरस्य अंगानि क्रेतुम् इच्छति । (9) भिक्षुकः भिक्षाटनं त्यजति । (10) परिश्रमं कृत्वा धनार्जनं करोति ।

प्रश्न 2

द्वितीयाविभक्तेः आधारेण स्वदिनचर्यायाः विषये दश वाक्यानि लिखन्तु ।

हल

स्वदिनचर्याम् आधृत्य द्वितीयाविभक्तेः दश वाक्यानि।

उत्तर: (1) अहम् प्रातः उत्थाय भूमिं ईशं च नमामि । (2) ततः पितरौ नमामि । (3) प्रातः स्नानादिकं कृत्वा प्रातराशं करोमि । (4) अष्टवादने विद्यालयं गच्छामि । (5) द्विवादने गृहम् आगत्य भोजनं करोमि । (6) तत्पश्चात् स्वाध्यायम् गृहकार्यं च करोमि । (7) अहम् सायंकाले मित्रैः सह उद्यानं गच्छामि । (8) वयं तत्र अनेकाः क्रीडाः क्रीडामः । (9) गृहम् आगत्य परिवारजनैः सह दूरदर्शनं पश्यामि । (10) रात्रौ रात्रिभोजनं कृत्वा शयनं करोमि ।

प्रश्न 3

किं भवन्तः एवरेस्ट पर्वतारोहिणीम् अरुणिमा-सिन्हां जानन्ति ? तस्याः विषये शोधं कृत्वा स्वभाषया दशवाक्यैः निबन्धं लिखन्तु ।

हल

अरुणिमा सिन्हायाः विषये शोधम् आधृत्य संस्कृतनिबन्धः।

उत्तर: अरुणिमायाः जन्म उत्तरप्रदेशे अम्बेडकरनगरे अभवत् । तस्याः पिता भारतीयसेनायाम् कार्यरतः आसीत्, माता च स्वास्थ्यविभागे कार्यम् अकरोत् । अरुणिमा 'हस्तकन्दुकम्' इति क्रीडायाः राष्ट्रीयक्रीडका आसीत् । सा भारतीयसेनायाम् कार्यं कृत्वा स्वदेशस्य सेवाम् कर्तुम् ऐच्छत् । परम् एकस्मिन् रेलदुर्घटनायाम् तस्याः एकः पादः क्षतिग्रस्तः अभवत् । तर्हि सा साहसी बालिका एवरेस्ट पर्वतारोहिणी प्रथमा दिव्याङ्ग महिला अभवत् । भारतीयसर्वकारः अरुणिमां 'पद्मश्री' इति सर्वोच्चपुरस्कारेण सम्मानितम् अकरोत् । धन्या एषा साहसी महिला !

प्रश्नावली पठित-अवबोधनम् १ — अधोलिखिते नाट्यांशे पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत (गद्यांशः १)।

प्रश्न 1

I. एकपदेन उत्तरत — (i) कः आगच्छति ?

हल

तेन मार्गेण एकः धनिकः आगच्छति।

उत्तर: धनिकः

प्रश्न 2

I. एकपदेन उत्तरत — (ii) दरिद्रः कः अस्ति ?

हल

भिक्षुकः आत्मानं दरिद्रम् अकथयत्।

उत्तर: भिक्षुकः

प्रश्न 3

I. एकपदेन उत्तरत — (iii) भिक्षुकः कीदृशं धनं इच्छति ?

हल

भिक्षुकः प्रभूतं धनम् इच्छति।

उत्तर: प्रभूतं

प्रश्न 4

I. एकपदेन उत्तरत — (iv) कः मनसि चिन्तयति ?

हल

भिक्षुकः मनसि एव चिन्तयति।

उत्तर: भिक्षुकः

प्रश्न 5

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत — सविनयम् कः उक्तवान् ?

हल

भिक्षुकः धनिकं सविनयम् उक्तवान्।

उत्तर: भिक्षुकः सविनयम् उक्तवान् ।

प्रश्न 6

III. निर्देशानुसारं उत्तरत — (i) 'करोतु' इति अत्र कः धातुः ? (क) क (ख) कृ (ग) करो (घ) करत

हल

'करोतु' इति रूपं 'कृ' धातोः लोट्लकारे।

उत्तर: (ख) कृ

प्रश्न 7

III. निर्देशानुसारं उत्तरत — (ii) 'मार्गेण' इति पदे का विभक्तिः ? (क) तृतीया (ख) द्वितीया (ग) सप्तमी (घ) पञ्चमी

हल

'मार्गेण' इति तृतीयाविभक्तेः एकवचनरूपम्।

उत्तर: (क) तृतीया

प्रश्नावली पठित-अवबोधनम् २ — अधोलिखिते नाट्यांशे पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत (गद्यांशः २)।

प्रश्न 1

I. एकपदेन उत्तरत — (i) कः सहस्रं रूप्यकाणि दातुं कथयति ?

हल

धनिकः सहस्रं रूप्यकाणि दातुं कथयति।

उत्तर: धनिकः

प्रश्न 2

I. एकपदेन उत्तरत — (ii) धनिकः कस्मै रूप्याणि दातुम् कथयति ?

हल

धनिकः भिक्षुकाय रूप्याणि दातुं कथयति।

उत्तर: भिक्षुकाय

प्रश्न 3

I. एकपदेन उत्तरत — (iii) धनिकः कति रूप्यकाणि दत्वा हस्तौ याचितवान् ?

हल

धनिकः पञ्चसहस्रं रूप्यकाणि दत्वा हस्तौ याचितवान्।

उत्तर: पञ्चसहस्रम्

प्रश्न 4

I. एकपदेन उत्तरत — (iv) 'विना पादौ कथम् चलामि' इति कः कथयति ?

हल

भिक्षुकः एतत् कथयति।

उत्तर: भिक्षुकः

प्रश्न 5

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत — धनिकः भिक्षुकम् किम्-किम् दातुम् कथयति ?

हल

धनिकः भिक्षुकं हस्तौ पादौ च दातुं कथयति।

उत्तर: धनिकः भिक्षुकम् हस्तौ पादौ च दातुम् कथयति ।

प्रश्न 6

III. निर्देशानुसारं उत्तरत — (i) 'तदा धनिकः वदति ।' अत्र कर्तृपदं किम् ? (क) तदा (ख) धनिकः (ग) वदति (घ) भिक्षुकः

हल

वाक्यस्य कर्ता 'धनिकः'।

उत्तर: (ख) धनिकः

प्रश्न 7

III. निर्देशानुसारं उत्तरत — (ii) 'हस्ताभ्याम् विना अहं कथं भिक्षां स्वीकरोमि' अत्र क्रियापदं किम् ? (क) स्वीकरोमि (ख) भिक्षां (ग) कथं (घ) अहम्

हल

वाक्यस्य क्रियापदं 'स्वीकरोमि'।

उत्तर: (क) स्वीकरोमि

प्रश्नावली पठित-अवबोधनम् ३ — रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत।

प्रश्न 1

(i) भिक्षुकः उन्नतः दृढकायः च आसीत् ।

हल

कर्तृपदं 'भिक्षुकः' प्रति 'कः' प्रश्नः।

उत्तर: कः उन्नतः दृढकायः च आसीत् ?

प्रश्न 2

(ii) आलस्यं मनुष्याणां महान् रिपुः अस्ति ।

हल

'मनुष्याणाम्' (षष्ठी बहुवचन) प्रति 'केषाम्' प्रश्नः।

उत्तर: आलस्यं केषाम् महान् रिपुः अस्ति ?

प्रश्न 3

(iii) भिक्षुकः भिक्षाटनं करोति स्म ।

हल

'भिक्षाटनम्' (कर्म) प्रति 'किम्' प्रश्नः।

उत्तर: भिक्षुकः किम् करोति स्म ?

प्रश्न 4

(iv) जनाः भिक्षुकाय धनं यच्छन्ति ।

हल

'भिक्षुकाय' (चतुर्थी) प्रति 'कस्मै' प्रश्नः।

उत्तर: जनाः कस्मै धनम् यच्छन्ति ?

प्रश्न 5

(v) धनिकः भिक्षुकस्य शरीराङ्गानि क्रेतुम् इच्छति ।

हल

'भिक्षुकस्य' (षष्ठी) प्रति 'कस्य' प्रश्नः।

उत्तर: धनिकः कस्य शरीराङ्गानि क्रेतुम् इच्छति ?

प्रश्नावली पठित-अवबोधनम् ४ — अधोलिखितानि वाक्यानि घटनाक्रमानुसारं लिखत।

प्रश्न 1

वाक्यानि घटनाक्रमानुसारं लिखत — (i) एकदा तेन मार्गेण कश्चित् धनिकः आगच्छति । (ii) परिश्रमं कृत्वा कोऽपि दुःखम् न आप्नोति । (iii) एकस्मिन् ग्रामे एकः भिक्षुकः भिक्षाटनं करोति स्म । (iv) भिक्षुकः धनिकं प्रभूतं धनं याचति । (v) केचन जनाः तस्मै धनं यच्छन्ति केचन च तर्जन्ति । (vi) धनिकः तस्य शरीराङ्गानि क्रेतुम् इष्टवान् । (vii) तदा भिक्षुकः तस्मै स्वशरीराङ्गानि दातुम् अस्वीकृतवान् । (viii) भिक्षुकः भिक्षाटनं त्यक्त्वा परिश्रमेण जीवनयापनम् आरब्धवान् ।

हल

घटनाक्रमः — पुरा भिक्षाटनम्, ततः धनिकस्य आगमनम्, धनयाचना, शरीराङ्गक्रयेच्छा, अस्वीकारः, परिश्रमेण जीवनयापनम्।

उत्तर: (1) एकस्मिन् ग्रामे एकः भिक्षुकः भिक्षाटनं करोति स्म । (2) केचन जनाः तस्मै धनं यच्छन्ति केचन च तर्जन्ति । (3) एकदा तेन मार्गेण कश्चित् धनिकः आगच्छति । (4) भिक्षुकः धनिकं प्रभूतं धनं याचति । (5) धनिकः तस्य शरीराङ्गानि क्रेतुम् इष्टवान् । (6) तदा भिक्षुकः तस्मै स्वशरीराङ्गानि दातुम् अस्वीकृतवान् । (7) भिक्षुकः भिक्षाटनं त्यक्त्वा परिश्रमेण जीवनयापनम् आरब्धवान् । (8) परिश्रमं कृत्वा कोऽपि दुःखम् न आप्नोति ।